

การปฏิบัติเพื่อเข้าถึง
ความไม่ตาย

พุทธศาสนิกชน

การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความไม่ตาย

พุทธทาสภิกขุ

การบรรยาย พระธรรมเทศนาวิสาขบูชา ๒๕๒๗
การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความไม่ตาย กัณฑ์ ๔
วันที่แสดง ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๒๗
รหัส ๑๒๑๕๒๗๐๕๑๔๐๔๐
ผู้พิมพ์ เต็มสิริ หวังทวีทรัพย์
ผู้ตรวจทาน จุฑามาศ ไกรวิชิตดี, ธนาธิษณ์ อัครกร
และฝ่ายจดหมายเหตุ
ISBN 987-616-7574-69-1

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม ๒๕๖๑ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด
สมทบการผลิต ๑๐ บาท

ประสงค์รับหนังสือเพื่อใช้ในงานพิธีหรือเผยแพร่ในวาระต่างๆ ติดต่อที่

มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนิคมรถไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

โทรสาร : ๐ ๒๙๓๖ ๒๖๘๕

อีเมล : bookclub@bia.or.th

Facebook : [bookclub.bia](https://www.facebook.com/bookclub.bia)

www.bia.or.th

ธรรมทาน กับ มรดกหนึ่งร้อย

ที่ใครจะรู้ว่า ตอนที่มองใคร ลองแยกเล่มหนังสือ
ออกดู จะเห็นว่า หนังสือนั้นเล่มหนึ่ง คือ กระดาษที่เขียน
กับความรู้ หรือคุณธรรมที่ดี ที่ร้อยเล่มหนังสือเล่มนั้น. มรดก
ที่หนังสือ ย่อมมอบถึง มรดกความรู้ ด้วยภาคตามตัว
มรดก พร้อมกับมรดกกระดาษ และ ~~เรื่อง~~ ^{งาน} ~~การ~~ ในมรดก
หนังสือหนึ่ง อยู่ทุกที่ทั้งนี้.

ส่วนมรดกธรรมทาน ย่อมไม่เป็นเช่นนั้น ความรู้
นั้นให้เปล่า ที่เลี้ยว, ส่วน ^{และคือทรัพย์สิน} กระดาษหรือกระดาษนี้ ให้
ความรู้ นั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับกระดาษที่
ให้ไป แยกไปถวายพระที่วัด. ขอคืน เพราะคน
ต้องไปไปถวาย อีกหลายครั้ง! จนกว่าจะถึงมือที่วัด.

งานธรรมทาน มักถูกมองเป็นมรดกหนึ่งร้อยไป.
ขอจบพิจารณาด้วยดี ทั้งสองอย่าง, จะได้เห็นใจ
กันดี! และร่วมรักกันได้.

สารบัญ

ชีวิตที่ไม่ตาย	๘
ถือโอกาสแห่งวิสาขบูชานี้ ฝึกฝนบทเรียนสำหรับแก้งวง.....	๑๔
เมื่อพอใจในธรรมะอย่างเพียงพอจะปฏิบัติธรรมได้ ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย	๑๙
การปฏิบัติให้ถึงความไม่ตาย	๒๔
ธรรมะนี้จบลงที่เรื่องไม่มีตัวตน	๒๙
หลักอทิปปัจจยตายังมีอยู่เพียงไร พุทธศาสนาก็มีอยู่เพียงนั้น	๓๖
เรามีพระพุทธรูปเจ้าที่ตายไม่ได้อยู่กับเราตลอดเวลา	๔๑

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธีสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธีสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธีสสะ

มะมัญจันนัหะ กัลยาณะมิตตัง อาคัมมะ

มะระณะธัมมา สัตตา

มะระณา ปะริมุจันติ

ติ ธัมโม สัจจัจจัง โสตัพพะ-ติ

ชีวิตที่ไม่ตาย

...

ณ บัดนี้ อาตมาภาพจะได้วิสาขนาพระธรรมเทศนาเป็น
ปุพพาปรลำดับ สืบต่อธรรมเทศนาที่ได้กล่าวมาแล้วในยาม
ต้น และยามกลางแห่งราตรี โดยใช้ข้อความว่า **ธรรมะชีวิต**
เป็นหลัก เราสามารถจะปฏิบัติธรรมะตรงตามคำสั่งสอนของ
พระพุทธองค์ แล้วมีอุปปาตีกะกำเนิดเกิดเป็น**ธรรมะชีวิต** ซึ่งมี
ความหมายได้หลายขั้นตอน เราจะมี **ธรรมะชีวิต** หมายถึง การ
เกิดดีไปก่อนจนกว่าจะเบื่อการเกิด แล้วก็ไม่ต้องอยากเกิดก็เป็น
ธรรมะชีวิตอีกความหมายหนึ่ง คือเป็นชีวิตที่ไม่ตาย เหมือนกับ
สิ่งๆ ที่เรียกว่า ธรรมะ คือไม่มีการเกิดอีกต่อไป

ในข้อนี้มีความหมายซึ่งอาจจะปนเปกันก็ได้ถ้าไม่ฟังให้
ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำพูดที่ว่าจะไม่ตาย โดยอาศัยพระบาลี
สั้นๆ เพียงข้อเดียวว่า **ถ้าอาศัยเราเป็นกัลยาณมิตรแล้ว สัตว์
ที่มีความตายเป็นธรรมดาก็จะพ้นจากความตาย** ดังนี้โดย
เฉพาะ เกี่ยวกับคำพูดนี้มีปัญหาเสมอ เพราะว่าคำพูดนั้นแม้แต่

ที่เป็นภาษาบาลี คำเดียวกันยังแปลได้หลายอย่าง ครั้นแปลออกมาแล้วก็ถือเอาความหมายได้หลายอย่าง แต่ละอย่างยังถือความหมายได้แตกต่างกันไป ซึ่งอยากจะให้มีความรู้ความเข้าใจในที่นี้ก็คือคำที่ว่า ไม่ตาย หรือพ้นจากความตาย

สิ่งที่เรียกว่า **อมตธรรม - ธรรมทำความไม่ตาย** ธรรมะที่**ทำความไม่ตาย** นั้นก็มีความหมายซึ่งจะแยกอธิบายได้เป็น ๒ ขั้นตอน มีความไม่ตายขั้นตอนแรกก็คือ ความตายไม่เป็นปัญหา แม้ว่าร่างกายนี้มันจะตายก็ไม่มี ความหมายอะไร ผู้ที่มีจิตใจถึงขนาดนั้นก็เรียกว่า เป็นผู้ไม่ตาย คือยังรักษาความหมายในภาษาคนไว้สักครึ่งหนึ่ง ว่ามีบุคคลที่มีจิตใจชนิดนั้น แม้จะมีความตายมาถึงเข้า แต่ก็ไม่รู้สึกรู้สีกว่ามีความหมายอะไร เป็นผู้ที่มีจิตใจชนิดที่ไม่กลัวความตาย ไม่มีปัญหาอันเกี่ยวกับความตาย เพียงเท่านั้นก็นับว่าสบายมาก

แต่ถ้าสูงขึ้นไปกว่านั้น ก็คือไม่ต้องมีบุคคลกันเสียเลย เป็นเรื่องทีกล่าวถึงระดับสูงสุดหรือสุดท้ายไม่มีอะไรที่เป็นบุคคล และก็ไม่มีอะไรที่จะเกิดหรือที่จะตาย มองเห็นเป็นธรรมชาติล้วนๆ เท่านั้นที่เป็นไป ไม่มีใครเกิดไม่มีใครตาย นั่นแหละคือ

อมตธรรม ธรรมะที่ทำให้ความไม่ตายในระดับสุดท้าย กล่าวโดยง่าย ๆ สั้น ๆ คือคำสอนเรื่องความไม่มีคน เมื่อเข้าถึงธรรมะล้วน ธรรมะบริสุทธิ์ล้วน ๆ ไม่มีคน มันก็ไม่มีเรื่องของคน คือไม่มีเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย

คำว่า ธรรมะ ในความหมายนี้หมายถึง **ธรรมะประเภท อสังขตธรรม** ธรรมะที่ปัจจัยอะไรๆ ประจุแต่งไม่ได้ จึงไม่ต้องมาทำการคิดนึกถึงเรื่องเกิด เรื่องตาย ไม่ต้องทำการคิดนึกเพื่อจะให้อยู่เหนืออำนาจของความตาย แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็เนื่องกัน การที่จะทำจิตไม่ให้อยู่ใต้อิทธิพลของความตายนั้น ถ้ามันเป็นถึงระดับสูงสุดกันจริงๆ ก็คือทำจิตให้ขึ้นถึงระดับที่มองเห็นว่าไม่มีสัตว์ไม่มีบุคคลตัวตนนั่นเอง เป็นการถอนความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตนเสียได้ เรียกว่า ละอัสมีมานะเสียได้ ดั่งนี้ก็ได้ เรียกว่า ถอนอัตตวาทุปาทานเสียได้ ดั่งนี้ก็ได้

บุคคลผู้มีการเห็นธรรมะถึงที่สูงสุดในระดับสุดท้ายก็เป็นผู้มองเห็นธรรมะประเภทที่เป็นอสังขตะ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย ประจุแต่ง เป็นธรรมชาติประเภทหนึ่ง ซึ่งอยู่เหนือการประจุแต่งของเหตุและปัจจัย จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพราะการประจุแต่ง

นั่น ดังนั้น ถ้าว่านไม่มีอาการที่เรียกว่าหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ซึ่ง เป็นความหมายของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การเห็นธรรมะนั้น จะเห็นที่ไหนกัน มันกลายเป็นว่าจะต้องเห็นในภายใน ภายใน ไหน ภายในของอะไร ก็ภายในกาย ภายในร่างกาย ภายใน อุตตภาพ

สิ่งที่จะเป็นที่ตั้งแห่งการศึกษานั้นทุกเรื่องเลยมันมารวม อยู่ที่ร่างกายของคนที่ยังมีชีวิตเป็นๆ อยู่ ร่างกายนี้ถ้ายังมีชีวิต เป็นๆ อยู่ เป็นที่รวบรวมของการศึกษาทุกเรื่อง แต่พอตายลง แล้ว เป็นร่างกายที่ไม่มีชีวิตแล้วก็เลิกกัน ไม่อาจจะเป็นที่ศึกษา มองหาอะไรได้ แล้วตัวมันเองก็ไม่อาจจะศึกษาอะไรได้ เพราะ มันตายเสียแล้ว ถ้าชีวิตยังไม่ตายก็สามารถจะคิดนึกศึกษาได้ และในชีวิตที่ไม่ตายนั้นจะหาพบทุกอย่างทุกประการที่ เกี่ยวกับธรรมะ

ข้อนี้ก็ขอให้ทุกคนกระทำในใจถึงพระพุทธภษิตที่ตรัส ว่า แต่ก่อนนี้ก็ดี เดียวนี้ก็ดี ตถาคตบัญญัติเฉพาะเรื่องความ ทุกข์กับความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เท่านั้น หมายความว่าสอง เรื่องเท่านั้นที่จะตรัส ที่จะพูด ที่จะบัญญัติ การที่เราพูดเรื่องอื่น

นอกจากเรื่องความทุกข์และความดับทุกข์ก็จะกลายเป็นการพูดนอกขอบเขตของพุทธศาสนา ไม่ได้พูดเรื่องที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสหรือสอนไว้ให้ศึกษา เดียวนี้ก็เป็นกันมากชอบพูดเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับความทุกข์และความดับทุกข์ ก็ทำให้เรื่องมากขึ้นไป

ที่นี้แม้เรื่องความทุกข์กับความดับทุกข์ก็ต้องมองให้เห็นชัดลงไปว่า พระองค์ตรัสบัญญัติไว้ในร่างกายที่ยาววาหนึ่ที่ยังมีสัญญาและใจ คือยังเป็นๆ ดังที่กล่าวแล้วนั่นเอง มีพระบาลีตรัสแก่โรหิตัสสเทวบุตรว่า โลกก็ดี เหตุให้เกิดโลกก็ดี ความดับสนิทแห่งโลกก็ดี ทางถึงความดับสนิทแห่งโลกก็ดี เราบัญญัติไว้ในร่างกายที่ยาววาหนึ่ ประมาณวาหนึ่ มีทั้งสัญญาและใจ

ก็เป็นอันว่าจะศึกษาเรื่องความทุกข์ก็ดี ศึกษาเรื่องความดับสนิทแห่งทุกข์ก็ดี ต้องศึกษาจากร่างกายในกายที่ยาวประมาณวาหนึ่ มีสัญญาและใจ คือยังเป็นๆ นี้แหละ เป็นเรื่องที่ว่าไม่ต้องดูออกไปให้ไกลในจักรวาลหรือในโลกหรือโลกอื่น ดูข้างในซึ่งเป็นร่างกายยาวประมาณวาหนึ่ นั้น

ที่บางคนจะถามว่า โลกหรือจักรวาลทั้งหลายนั้น มันไม่ได้อยู่ในร่างกายที่ยาววาหนึ่หรือ ก็ตอบว่าถูกแล้ว ถ้าดู

เป็น พิจารณาเป็น แล้วโลกทุกโลก จักรวาลที่เป็นที่รวมแห่งโลก
ทุกโลก มันก็อยู่ในร่างกายที่ยาวประมาณวาหนึ่ง ถ้าพูดอย่างนี้
พวกเด็กๆ ก็ลุกขึ้นวิ่งหนีไปหมดแล้ว เพราะมันเข้าใจไม่ได้ หรือ
ถ้ามันจะทนฟังอยู่ มันคงหลับไปหมดแล้ว เพราะมันฟังไม่ออก
ฟังไม่ได้ ฟังไม่ถูกว่า ไอ้ทุกโลกทุกจักรวาลจะมาอยู่ในร่างกายนี้
ได้อย่างไร ฟังไม่ได้ ฟังไม่เข้าใจ ฟังไม่ถูก มันก็ต้องง่วงและหลับ
ไป

...

จะศึกษาเรื่องความทุกข์ก็ดี
ศึกษาเรื่องความดับสนิทแห่งทุกข์ก็ดี
ต้องศึกษาจากร่างกายในกายที่ยาวประมาณวาหนึ่ง
มีสติปัญญาและใจ คือยังเป็นๆ นี้แหละ

...

ถือโอกาสแห่งวิสาขบูชานี้ ฝึกฝนบทเรียนสำหรับแก้ง่วง

...

ขอให้ถือเอาธรรมะที่ฟังถูก ฟังเข้าใจนั้นแหละเป็นยาแก้
ง่วง ถ้าฟังไม่รู้เรื่องก็ง่วง มันก็หนีไปนอนแล้ว หรือมันก็นอน
หลับอยู่ตรงข้างหน้านี้เอง จึงควรจะสนใจเรื่องนี้กันบ้าง ใคร
เป็นผู้ขี้ง่วงเป็นนิสัยก็จงแก้ไขมันเสียด้วยการฝึกฝนบทเรียน
คือการไม่นอนตามที่มันง่วง ไม่ต้องยอมนอนตามที่มันง่วง เรา
จึงถือเอาโอกาสแห่งวิสาขบูชานี้ฝึกฝนบทเรียนสำหรับแก้ง่วง
ไปด้วยในตัว มีคนเป็นอันมากมารายงานว่าพอลงมือทำสมาธิก็
ง่วง ทำไม่ได้ ทำไม่ได้เพราะง่วง

**คนที่ทำสมาธิไม่ได้เพราะง่วงนี้ควรจะมาฝึกบทเรียน
อย่างที่เรากำลังฝึกนี้ คืออยู่กันตลอดคืน ทั้งวันสำคัญเช่นวัน
วิสาขบูชาเช่นนี้เป็นต้น ถ้าทนไป ทนไป มันก็ค่อยๆ เปลี่ยน
นิสัยเป็นเรื่องไม่ง่วง หรือทนต่อความง่วงได้ หรือบังคับความ
ง่วงได้ เป็นอันว่าการที่จะมาแสดงธรรม หรือว่าสนทนาธรรม**

หรือพูดจาอภิปรายอะไรกันให้ตลอดคืนนี้ มันก็เป็นการฝึก
บทเรียนนี้ด้วยเหมือนกัน ร่างกายนี้มันควรจะได้รับใช้เราตาม
ความประสงค์

แม้จะมีหลักที่พูดว่ากายนี้ไม่อยู่ในอำนาจของผู้ใด นั่นมัน
หมายถึงในระดับความหมายชั้นสูง แต่ในระดับต่ำๆ ทั่วไปแล้ว
มันควรจะอยู่ในอำนาจของบุคคลนั้น เราจะต้องใช้ร่างกายนี้
ได้ ใช้มันทำงานก็ได้ ใช้มันกินก็ได้ ใช้มันนอนก็ได้ กระทั่งว่า
ไม่ให้มันง่วงก็ควรจะได้ ถ้ามีการฝึกที่ถูกต้องและเพียงพอแล้ว
ก็เปลี่ยนนิสัยได้ เราจงพอใจยินดีฝึกบทเรียนอันนี้กันตลอดไป
เท่าที่จะสามารถทำได้ จนกว่ามันจะทำไม่ได้ หรือมันมีการทำ
ไม่ได้ด้วยเหตุผลชนิดที่แก้ไขไม่ได้จริงๆ เช่น มันเจ็บไข้อย่างนี้
มันก็คงจะทำไม่ได้ แต่ถ้ายังทำได้อยู่ก็จะฝึกฝนบทเรียนนี้กัน
สืบต่อไป คือ การบังคับกายหรือบังคับจิต เท่าที่จะบังคับได้ใน
ขั้นต้นๆ ต่ำๆ ถือว่าถ้าไม่ให้มันง่วง มันก็ควรจะบังคับได้

ถ้าบังคับกันไม่ได้เสียเลยในลักษณะอย่างนี้ มันก็คงทำ
อะไรไม่ได้ จะอ่านหนังสือสักหน้าหนึ่งมันก็ง่วงเสียแล้วมันก็อ่าน
ไม่ได้ แล้วจะทำอะไรกันได้อะไร หรือว่าจะคิดนึกอะไรสักเรื่องหนึ่ง

มันก็ร่วงเสียแล้วมันก็คิดไม่ได้ จะเขียนหนังสือจดหมายสักฉบับ
หนึ่งมันก็ร่วงเสียแล้ว จะแต่งกลอนสักบทหนึ่งมันก็ร่วงเสียแล้ว
แล้วมันก็จะทำอะไรได้ เรียกว่า นิเวศน์นี้มันมีอำนาจมากเหนือ
บุคคลนั้นเกินไปแล้ว มีอำนาจเหนือบุคคลนั้นมันมากเกินไปแล้ว
ควรจะต้องสู้ ควรจะกำจัดเสีย เท่าที่จะกำจัดได้ เรียกว่าถึงกับ
เปลี่ยนนิสัยได้

มีจิตเข้มแข็งพอสมควร บังคับนิเวศน์เช่นนี้ได้ นับตั้งแต่
ว่าจะไม่ยอมไปตั้งแต่ต้น บางคนมันชอบหวานนอน มันหา
อวดคนจนเป็นนิสัย มันก็ร่วงนอนเป็นนิสัย ถ้าเราคิดว่าเราจะ
ไม่หวานนอนให้ใครเห็นจนตลอดชีวิต มันก็มีการเปลี่ยนแปลง
ที่จะไม่แสดงอาการหา ไม่ทำกิริยาหา มันก็คงจะลืมไปได้
จนไม่รู้จักหา ไม่รู้จักหวานนอน ก็หมายความว่ามันเข้มแข็งขึ้น
มาระดับหนึ่งทีเดียว

ความเข้มแข็งชนิดนี้มันมีประโยชน์อย่างทีกล่าวนมาแล้ว
ข้างต้นว่า ถ้าใครทำสมาธิไม่ได้ ชี้่งวง แล้วก็ต้องต่อสู้ด้วยบท
ฝึกหัดชนิดที่ทำให้ไม่่วงอย่างที่เรากำลังฝึกอยู่นี้ ไม่ใช่ว่าจะต้อง
ฝึกกันทุกวันทุกเดือน มันก็เป็นบางครั้งบางคราว เป็นเครื่องแก้

นิสสัยไว้บ้าง ถ่วงไว้บ้าง ไม่ปล่อยไปตามนิเวศน์เสียเรื่อยไป เรียก
ว่าเป็นการประพடுத்தกรรมอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน แก้นิสัยง่วง
นอน หรือบังคับการง่วงนอนไว้ได้นี่เป็นการประพடுத்தกรรม
อย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน คนอ่อนแอทำไม่ได้ คนซี้ซลาดทำไม่
ได้ มันกลัวตาย มันกลัวว่าอดนอนสักคืนหนึ่งแล้วมันจะตาย

บางทีก็เหมือนว่าจะเป็นลม จะเป็นลม ก็อดนอนนี้จะเป็นลม
มันก็เลยทำไม่ได้ ถ้าจิตมันคิดอย่างนั้นเสียแล้ว มันก็ทำ
ไม่ได้ทำไม่ได้แน่นอน เพราะมันคิดว่าจะเป็นอย่างนั้นเสียแล้ว
มันก็เป็นอย่างนั้น แต่ถ้าเราไม่คิดอย่างนั้นมันก็เป็นไม่ได้หรอก
ถ้าเราไม่คิดเช่นนั้น เราบังคับความคิดเช่นนั้นไว้ได้ มันก็เป็น
ไม่ได้ เหมือนกับว่าจะอดอาหารในวันอุโบสถ ถ้าไปคิดจะกินอยู่
มันก็อดไม่ได้ ถ้าคิดว่าไม่กิน ไม่กินแน่ มันก็ลืมไป มันก็ไม่หิว

นี่มันขึ้นอยู่กับความตั้งใจของเราหรือความคิดของเรา
การบังคับจิตของเรา ถ้าเราตั้งใจวันนี้ไม่กินข้าว มันก็ไม่หิว แต่
ถ้าเราไม่สามารถจะตั้งใจอย่างนั้นได้ มันก็ต้องหิว มันก็ต้อง
รบกวนอยู่เรื่อย ในที่สุดมันก็พ่ายแพ้แก่ความหิว มันก็ต้องไป
กินข้าว หรือว่าต้องไปแอบขโมยกินข้าว กลัวเพื่อนเขาจะเห็น

นี่เรียกว่าทุกอย่างนี้มันขึ้นอยู่กับจิต จะได้หรือไม่ได้มันขึ้นอยู่กับจิต ที่ว่าบังคับได้หรือไม่ได้ หรือว่าจะจงใจไปได้หรือไม่ได้นั่นเอง กำลังที่จะมาบังคับจิตมาจงใจนี้มันก็มีอยู่หลายอย่าง แม้แต่กำลังของกิเลสก็ใช้ได้ ถ้ามันมีของรักของชอบใจของกิเลสมาอยู่ด้วย มันไม่ต้องนอนก็ได้ หลายๆ ค็นก็ยั้งได้ แต่นั่นมันเป็นเรื่องที่ใช้ไม่ได้ เพราะมันเป็นเรื่องของกิเลส หรือทำไปเพื่อกิเลส

ในทางที่ตรงกันข้าม มันก็เป็นเรื่องของโพธิ โภธิตรงกันข้ามกับกิเลส คือความรู้สึกที่ตรงกันข้ามกับกิเลส มันก็เป็นเรื่องของโพธิ จะใช้เรื่องโพธิก็ได้เหมือนกัน คือมันชอบใจในสิ่งนั้น มันก็อาศัยกำลังของโพธิ ที่ชอบใจในสิ่งนั้น ระวังเรื่องนอน เรื่องกิน เรื่องอะไรเหล่านี้เสียก็ได้ คนเขานั่งเล่นไฟกันตลอดรุ่ง มันก็ทำได้เพราะกิเลสที่อยากจะได้เงิน อยากจะรวย มันก็นั่งเล่นไฟได้จนรุ่ง แต่ถ้าเอาคนคนนั้นมานั่งฟังเทศน์สักชั่วโมงเดียว มันก็ทนไม่ไหว มันก็ยอมแพ้ ถ้ามันนั่งเล่นไฟ มันนั่งได้ตลอดรุ่ง แต่ถ้ามาฟังเทศน์ชั่วโมงเดียวมันก็ทนไม่ไหว

เมื่อพอใจในธรรมะอย่างเพียงพอจะ ปฏิบัติธรรมได้ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

...

ที่นี้ลองกลับกันเสียบ้าง ไอ้คนที่เขาชอบธรรมะนั่งฟังเทศน์ได้ตลอดรุ่ง มีปีติในธรรมะหล่อเลี้ยงใจไว้ นั่งฟังเทศน์หรือนั่งเจริญกรรมฐานได้ตลอดรุ่ง จะเอามันไปนั่งเล่นไฟสักชั่วโมงมันก็คงทนไม่ไหวเหมือนกัน นี่รู้ความที่มันตรงกันข้ามกันอยู่ อย่างนี้ว่า กิเลสกับโพธิ์นี้มีอารมณ์ต่างกัน อารมณ์เดียวกันมันก็รู้สึกต่างกัน

เราจงหันหน้าไปหาสิ่งที่เรียกว่า โพธิ์ คือกำลังของความรู้ของสติปัญญา ต้องการจะรู้สิ่งสูงสุดแล้วก็มีใจสมมติว่าเราจะนั่งเฝ้าดูพระพุทธเจ้า เผิดใจว่าถ้าเรามีโอกาสที่จะนั่งเฝ้าดูพระพุทธเจ้าตรัสรู้ตลอดคืน อย่างนี้จะได้หรือไม่ ถ้ามีกำลังของไอ้โพธิ์พอ มันก็นั่งเฝ้าดูจนตลอดคืน จนได้เห็นพระพุทธเจ้าตรัสรู้ไม่ยากเลย

ที่นี้คนบางคนลูกไม่สบาย เจ็บไข้จะตายมันก็นอนไม่หลับ

นอนไม่ลง มันก็ดูแลลูกไปจนสว่างคาตา นี่เป็นอำนาจของความ
รักลูก ถ้าเรามีความรัก ความรู้ รักสติปัญญา รักโพธิมากเท่านั้น
มันจะสามารถทนดูพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้จนสว่างคาตาได้เหมือน
กัน ใครเล่าจะตรัสรู้ก็คือตัวเองนั่นแหละ ถ้ามันจะทำความเพียร
เพื่อการบรรลุธรรมหรือตรัสรู้ ถ้ามันมีความพอใจมันก็ทำความ
เพียรเพื่อการบรรลุธรรมได้จนสว่างคาตา กลายเป็นของไม่มี
ปัญหา ไม่เจ็บปวด ไม่ทหนทรมานอะไร เป็นสุขพอใจ มีปีติตลอด
เวลา จนบรรลุธรรมะขั้นสูงสุดนั้น

เมื่ออยากจะถึงที่สุด สำเร็จประโยชน์ถึงที่สุดในเรื่อง
ของสิ่งใด ในเรื่องใด จะต้องสร้างความพอใจในสิ่งนั้นให้มาก
ถ้าอยากเล่นไฟสว่างก็ทำความพอใจในการเล่นไฟ ถ้าอยาก
จะทำกรรมฐานสว่างก็ต้องสร้างความพอใจในการทำกรรม
ฐาน ฝ้าดูตัวเองว่าเมื่อไรมันจะตรัสรู้ เมื่อไรมันจะมีกำเนิด
โอปปาติกะผลุงขึ้นมาเป็นการรู้ เป็นการตรัสรู้ เปลี่ยนชีวิตจิตใจ
ได้ นี่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอยู่กับพวกเรา ไม่ใช่เรื่องนอกเรื่อง
มันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอยู่กับพวกเรา ที่ว่าทำไมบางคนจึงมี
จิตใจเข้มแข็ง ปฏิบัติธรรมะได้เป็นล่ำเป็นสัน ทำไมบางคนมันจึง
อ่อนแอ ไม่สามารถจะปฏิบัติธรรมะได้อย่างเป็นล่ำเป็นสัน มัน

ต่างกันมากทีเดียว จึงเอามาพูดเป็นเครื่องเตือนสติว่า เราจะปฏิบัติกับตัวเองอย่างไร

บางคนเข้าใจผิดว่า ถ้าว่าเป็นการบังคับตัวเองมากเกินไป หน่อยแล้ว เห็นเป็นเรื่องผิดพลาดไปเลยว่าเป็น อัตตกิเลศกานุโยคแล้ว เป็นทุกกรกิริยา เป็นอัตตกิเลศกานุโยคผิดแล้ว เป็นสุดโต่งฝ่ายข้างตั้งแล้วก็เลิกเสียไม่กล้าทำ ที่จริงเพราะว่ามันเป็นคนขี้นอน มันเห็นแก่นอน มันจึงทำไม่ได้ มันไม่ได้เป็นอัตตกิเลศกานุโยค เพราะว่าจะอยู่ไม่นอนกันสักคืนหนึ่งนี้ มันเป็นการทำชนิดที่จะทดสอบตัวเองดูก็ได้ จะขจัดนิรวรณที่เป็นนิสัย สันดานนั้นก็ได้ เป็นการประพฤติพรหมจรรย์อย่างหนึ่งด้วย เหมือนกัน

ถ้าคนอ่อนแอมันก็เห็นเป็นอัตตกิเลศกานุโยค ไม่ยอมฝึกฝน ไม่ยอมฝึกหัด มันก็อยู่ที่นั่น มันก็อยู่ที่นั่น ก็ทิ้งกันไว้ก่อน ทิ้งกันไว้ที่นั่น มันไม่กล้าหาญ มันไม่เข้มแข็งที่มันจะไผ่ขึ้นบินไปในระดับอื่น เมื่อเรามีความพอใจในสิ่งใดถึงขนาดที่เรียกว่า มีธรรมปิติในสิ่งนั้นแล้ว มันก็มีอำนาจมากพอที่จะระงับความเหน็ดเหนื่อย ระงับอุปสรรคต่างๆ จะปฏิบัติธรรมะได้ ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ไม่รู้จักง่วง ไม่รู้จักชนิดที่มันเป็นเครื่อง

กีดกันไม่ให้สำเร็จ มันจะต้องรู้จักหล่อเลี้ยงจิตใจ ปลอดภัย
จิตใจด้วยความพอใจในสิ่งอันเป็นวัตถุประสงค์

ขอให้สังเกตดูในเรื่อง**โพชฌงค์ ๗ ประการ** มีธัมมวิจยะ
มีสติ มีธัมมวิจยะ มีวิริยะ มีปีติ มีปัสสัทธิ มีสมาธิ มีอุเบกขา
ทำไมต้องเอาธรรมปีติ ธรรมปีติเข้าไปใส่ไว้ด้วย เพราะมันเป็น
เรื่องที่สำคัญอย่างที่กล่าวนี้ ถ้ามันมีปีติในสิ่งนั้นแล้วมันก็มีกำลัง
ใจสูงสุด มันจะนั่งปฏิบัติธรรมะ ฝ้าดูตัวเองตรัสรู้ได้โดยไม่ง่วง
ไม่เหงา ไม่อ่อนแอ อ่อนเพลียอะไร เหมือนคนที่เขาชอบเล่นไฟ
ก็นั่งเล่นไฟได้ตลอดรุ่งเช่นเดียวกัน

ความหมายมันคนละอย่าง ความมุ่งหมายมันคนละอย่าง
แต่กิริยาอาการที่เป็นไปนั้น มันมีหลักเกณฑ์อย่างเดียวกัน คือ
มันต้องมีความพอใจในสิ่งนั้นอย่างเพียงพอ พอใจในธรรมะ
อย่างเพียงพอก็นั่งศึกษาหรือค้นคว้าหรือฟังธรรมะนั้นได้ อย่า
ว่าตลอดรุ่งคืนเดียว ตลอดรุ่งหลายๆ คืนก็ยังทำได้ คนที่เขาหลง
ในวิชาการบางอย่าง เขาค้นคว้าไม่นอนเป็นคืนเป็นคืนก็ได้ มัน
นอนน้อยมากจนเรียกว่าจะไม่มีการนอนเอาเสียเลย อย่างนี้มันก็
ยังทำได้ เราควรจะทำอย่างนั้นบ้างกับสิ่งที่เรียกว่าธรรมะที่เป็น

เครื่องดับทุกข์

วิริยะ คือความพากเพียรต้องหล่อเลี้ยงไว้ด้วยปิติเสมอ ดังหลักโพชฌงค์ที่กล่าวแล้วว่า มีสติระลึกร ธรรมะประมวลมา แล้วก็เลือกเอาธรรมะที่เห็นว่าอันนี้จะช่วยได้ ที่จะปฏิบัติสำเร็จ ได้ ทำความดับทุกข์ได้ แล้วก็มิมีวิริยะ คือความพากเพียรในทาง ธรรมะที่เลือกแล้วนั้น แล้วก็ปิติ ปิติคือความพอใจหล่อเลี้ยงไว้ เรื่อย พอใจหล่อเลี้ยงอยู่เรื่อยอยู่เรื่อยมันก็ปรับปรุงตัวเองเข้า รูปกันได้ ไปได้ตามที่เราต้องการ นี่เรียกว่า ปัสสัทธิ มันเข้ารอย เข้ารูปกับที่เราต้องการ

มันมีปัสสัทธิ เข้ารูปเข้ารอยกับที่เราต้องการ มันก็มีสมาธิ **สมาธิก็รักษาไว้ได้ด้วยธรรมะที่ชื่อว่า อุเบกขา** คือรักษาความเป็นอย่างนั้น ความถูกต้องอย่างนั้น ความเข้ารูปเข้ารอยอย่างนั้นไว้เรื่อยจนกว่ามันจะบรรลุผลขึ้นมาเป็นโอปปาติกะกำเนิด เกิดเป็นพระอรหันต์ เอาแล้ว เป็นการเพียงพอแล้วที่ว่าเรา จะต้องฝึกฝนความเข้มแข็งแห่งจิตตามสมควรแก่โอกาส ตามสมควรแก่สมรรถนะ อัดตภาพของตนของตน เรียกว่าจะใช้ชีวิต นี้ให้ทำประโยชน์ให้สูงสุดเท่าที่มันจะทำได้

การปฏิบัติให้ถึงความไม่ตาย

...

เดี๋ยวนี้เราจะมาดำเนินการปฏิบัติให้ถึงความไม่ตาย เป็นอมตธรรม เป็นธรรมะชีวิตในความหมายขั้นสุดทำยว่า มีชีวิตเป็นธรรมะที่ไม่รู้จักตาย ธรรมะในความหมายนี้ แยกออกมาเฉพาะในความหมายนี้ก็กล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่ไม่รู้จักตาย จะยังคงมีอยู่ตลอดอนันตกาล ตลอดอนันตกาลคือไม่มีการดับสิ้น เป็นนิรันดร ความเป็นนิรันดรของธรรมะประเภทนี้ก็เรียกว่า **ธรรมะที่ไม่ตาย มีความหมายที่ว่าไม่มีอะไรปรุงแต่ง จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลง** เปลี่ยนไปในทางเกิด แก่ เจ็บ ตาย

ทำจิตให้เข้าถึงภาวะอันนี้ ลักษณะอันนี้ มันก็ไม่มี การเปลี่ยนแปลง คือไม่เปลี่ยนไปตามสิ่งที่เข้ามาแวดล้อมทางผัสสะ คงมีจิตมั่นคง อยู่ด้วยอำนาจของธรรมะ หรือมีหลักธรรมะอันนี้ที่รักษาไว้ด้วยสติ อย่าให้เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย มีวิชาเต็มทีในขณะแห่งผัสสะ และก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็น เวทนา ตัณหา อุปาทาน หาพบความไม่ตายตรงที่ผัสสะนี้อีก

เหมือนกัน

ความดับผัสสะ หมายความว่า หยุดการปรุงแต่งของผัสสะเสียได้ ไม่ให้ปรุงแต่งเป็นเวทนา ตัณหา เป็นตัวเป็นตน ขึ้นมาก็ออยู่ที่ตรงนี้เอง ที่ว่าจะทำให้ไม่มีตัวตน ทำให้ไม่เกิดตัวตน ไม่มีอุปาทานว่าตัวตน ไม่มีมานะว่าตัวตน นั่นจะทำกันที่ตรงไหน จะทำกันเมื่อไร พวกอื่นลัทธิอื่นศาสนาอื่นเขาก็พูดไปตามแบบของเขา เขาทำกันอย่างไร ในอินเดียโดยเฉพาะนี้มีหลายลัทธิ หลายศาสนา มีคำสอนหลายรูปแบบ เขาก็มีรูปแบบของลัทธิศาสนาของเขา

แต่ว่าเราพุทธศาสนานี้มีวิธีปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดขึ้นแห่งตัวตน เพื่อจะดับเสียซึ่งตัวตนตามวิธีนี้ คือตามวิธีที่จะ**ควบคุมผัสสะ** ให้ผัสสะไม่สามารถจะปรุงแต่งไปตามธรรมชาติของผัสสะที่โง่เขลา ผัสสะที่มีอวิชชามันก็มีการปรุงแต่งไปจนเกิดตัวตน ถ้ามีสติมีปัญญามีวิชชามาทันท่วงที ผัสสะนี้ก็จะไม่มีโอกาสปรุงแต่งไปตามธรรมดาของผัสสะที่โง่เขลา พูดอย่างลึกซึ้งก็เรียกว่า ดับผัสสะเสีย คือไม่ให้มันทำหน้าที่ ทำให้ผัสสะทำหน้าที่ไม่ได้มันเรียกว่า ดับผัสสะเสีย

การดับผัสสะ ก็คือการดับการปรุงแต่งที่จะปรุงแต่งไปจนเป็นตัวตน เรื่องนี้ก็ได้พูดกันมามากแล้วว่า ผัสสะเป็นจุดที่สำคัญที่สุด จะจัดการอะไรให้สำเร็จประโยชน์อย่างใหญ่หลวงก็จัดการตรงที่เป็นผัสสะ จะดับโลก จะดับทุกข์ จะดับกาม จะดับภิลส ดับอะไรที่ควรดับ แล้วก็จงดับที่ผัสสะ เพื่อให้มีการดับแห่งผัสสะ ให้ผัสสะหยุดปรุงแต่งเสีย ผัสสะไม่ปรุงแต่ง เวทนาไม่ปรุงแต่ง ตัณหาไม่ปรุงแต่ง อุปาทาน ตัวตนจะมาแต่ไหน มันก็ไม่มี เมื่อไม่มีตัวตน ก็ไม่มีความสำคัญมันหมายความว่าตัวตน ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ไม่มีที่ตั้งอาศัย ณ ที่ใด มันก็เลยไม่มี มันก็ไม่มี การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพราะมันไม่มีตัวตนให้เป็นที่ตั้งที่อาศัย

มันยากมากหรือยากน้อย มันลึกหรือตื้น ก็ขอคิดดูเองด้วยกันจงทุกคนเถิด แต่ว่าหลักธรรมะมันมีอยู่อย่างนี้ ถ้าต้องการจะดับตัวตนกันเสียโดยแท้จริงแล้วต้องศึกษาเรื่องนี้ คือดับอุปาทาน เพราะว่าดับตัณหาเสีย ดับตัณหาเสีย ก็เพราะว่าดับเวทนาเสีย ดับเวทนาเสีย ก็เพราะดับผัสสะเสีย อย่าให้ผัสสะมันปรุงแต่งเป็นเวทนา ชนิดที่เป็นปัจจัยแก่ตัณหาและอุปาทาน

มันก็ไม่มีภพ มันก็ไม่มีชาติ ในความหมายใด ถ้ามันไม่มีความหมายเป็นภพ ชาติ อุปาทานแล้ว แม้จะเกิดมาจากท้องแม่ มันก็ไม่มีภพ มีชาติอะไร มันเป็นเรื่องเปลี่ยนแปลงของธาตุ เนื้อหนังร่างกายเท่านั้น นี้เรียกว่ามันไม่มีตัวตน

ไม่มีการปรุงแต่งให้เป็นตัวตนโดยรูป โดยเวทนา โดยสัญญา โดยสังขาร โดยวิญญูณ หมายความว่าชีวิตมันยังอยู่ มันดับตัวตนเสียแต่ชีวิตยังอยู่ เด็กๆ ก็คงฟังไม่ถูก ผู้ที่มีความรู้อย่างเด็กๆ ก็คงฟังไม่ถูก เพราะว่าดับตัวตนเสียแล้วจะมีชีวิตอย่างไร ดับสังขารเสียแล้วจะมีชีวิตอย่างไร มันฟังไม่ถูก ดับสังขารคือไม่ให้มีการปรุงแต่ง มันไม่ได้ตายแต่ไม่มีการปรุงแต่งให้เป็นตัวตนในความรู้สึกของอุปาทาน ดับตัวตนเสีย ดับอุปาทานเสีย มันก็ยังไม่ตาย มันก็ยังมีชีวิตอยู่

นี่เรียกว่ามันเป็นอมตะคือไม่ตาย ไม่มีความตาย ไม่มีความตายของตัวตน เพราะมันไม่มีความยึดถือว่าตัวตน ถ้าไปยึดถืออะไรว่าเป็นตัวตนเข้ามันจะมีความตายที่นั่นแหละ ยึดถืออะไรโดยความเป็นตัวตนแล้วมันก็มีความตายของตัวตนที่นั่นแหละ คิดดูเอาเองเถิดว่ามันเป็นเรื่องละเอียด ประณีต สุขุมลึก

เท่าไร ที่คนเราจะมีความรู้สึกมีจิตใจได้อย่างนี้ เคยบอกกันถึง
อุบายอันนี้ในรูปอุปมาว่า ให้ตายเสียก่อนตาย และอวดว่าเป็น
ปริญญาของสวณโมกข์ ปริญญาตายก่อนตาย ใครจะได้รับ
บ้าง คือตัวตนนั้นตายโดยที่ชีวิตนี้ไม่ต้องตาย ร่างกายไม่ต้อง
ตาย ให้ตัวตนมันตาย คือหมดอุปาทานว่าตัวตนเสียก่อนแต่
ที่ชีวิตนี้จะแตกดับ

เมื่อหมดอุปาทานว่าตัวตนแล้ว ชีวิตนี้จะไม่มีความทุกข์
เลย ที่ว่าชีวิตเป็นทุกข์ก็เพราะมันมีอุปาทานว่าตัวตน เป็นตัว
ชีวิต เป็นเจ้าของชีวิต เป็นผู้ยึดครองชีวิต กำจัดความรู้สึกว่าตัว
ตนออกไปเสียจากสิ่งที่เรียกว่าชีวิต ชีวิตนี้ก็ไม่มีตัวตน มันก็ไม่มี
ปัญหาของตัวตนคือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นอยู่อย่างนี้ได้
ก็เรียกว่า ชีวิตนี้มันเข้าถึงความไม่ตาย ความไม่ตายลักษณะนี้
ท่านจัดไว้เป็นนิรันดร มีความหมายที่ว่าเมื่อมันไม่ถูกปรุงแต่ง
แล้ว มันก็ไม่มีเปลี่ยนแปลง มันก็ไม่มีการแตกดับ เพราะ
มันไม่มีความเปลี่ยนแปลง

ธรรมะนี้จบลงที่เรื่องไม่มีตัวตน

...

เพราะฉะนั้น ชีวิตนิรันดรนี้ก็หาพบได้ ได้ในร่างกายที่ยังเป็นๆ ที่ยาวหนึ่งวา ยังมีเป็นๆ อยู่ ยังไม่ตายนี้เอง อย่าเข้าใจว่าตาย ตายจากโลกนี้แล้วไปหาชีวิตนิรันดรข้างหน้า โลกอื่น โลกไหนตามที่เขาพูดๆ กันนั้นนะ เขาก็พูดกันไปตามแบบของเขา แต่ในพุทธศาสนานี้มันไม่มีชีวิตนิรันดรแบบนั้น **ชีวิตนิรันดรแบบพุทธศาสนาต้องรู้ได้ ต้องเข้าถึงได้ ต้องรู้จักได้ทันที** เมื่อดับอุปาทานว่าตัวตนเสีย ดับตัณหาเสียอุปาทานก็ดับ ดับเวทนาโง่ๆ จากผัสสะโง่ๆ เสีย ก็ไม่เกิดตัณหา ตัณหาก็ดับ เรียกว่าดับผัสสะตามธรรมดาของคนโง่เสีย

บุญชนเป็นคนโง่ มันมีผัสสะตามแบบของบุญชน มันก็ปรุงแต่งกันไปจนเกิดตัวตนและเป็นทุกข์ ดับผัสสะชนิดนี้เสียมันก็ไม่เกิดเวทนา เกิดตัณหา เกิดอุปาทานว่าเป็นตัวตน มันเป็นเรื่องละเอียดที่จะต้องศึกษากันเป็นพิเศษ จึงจะมองเห็นได้ว่าดับผัสสะอย่างไร และคำว่า ดับ ดับนี้ บอกกันมาหลายสิบครั้ง หลายสิบหนแล้วว่าเป็นไม่ทำหน้าที่ เมื่อมันไม่ทำหน้าที่ตาม

แบบของมันแล้วก็เรียกว่า มันดับ, เมื่อตาไม่ทำหน้าที่ของตาก็เรียกว่า ตาดับ, เมื่อหูไม่ทำหน้าที่ของหูก็เรียกว่า หูดับ, ทั้งที่ตาก็ยังอยู่ หูก็ยังอยู่ มันคอยแต่จะเกิดดับเกิดดับไปตามการทำหน้าที่

มีอะไรมาให้มันทำหน้าที่ก็เรียกว่า มันเกิด พอมันทำหน้าที่ไม่ได้ ไม่ได้ทำหน้าที่ ก็เรียกว่า มันดับ นี่เป็นความละเอียดของความหมายในทางภาษาของธรรมะ ซึ่งจะต้องศึกษากันไว้บ้าง จะต้องรู้กันไว้บ้าง ถ้ามีฉะนั้นแล้วจะไม่อาจเข้าใจธรรมะได้ ไม่สามารถจะเข้าใจธรรมะได้ เพราะมีความจริงที่ละเอียดลึกซึ้ง และก็พูดกันได้ด้วยภาษา ด้วยถ้อยคำที่มีความหมายละเอียดลึกซึ้ง ไม่ใช่มีความหมายอย่างธรรมดาที่ชาวบ้านเขาพูดจากัน

ดังนั้นเราจึงแยกภาษาพูดหรือคำพูดนี้เป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทภาษาคน สำหรับคนไม่รู้ธรรมะพูด และประเภทภาษาธรรม สำหรับคนรู้ธรรมะพูด ขอให้ทุกคนจงรู้ทั้ง ๒ ภาษา ไ้ ภาษาคนนั้นมันก็รู้อยู่แล้ว มันพูดมันใช้อยู่เป็นปกติ จนออกจะเกินไปแล้ว จนโง่โดยไม่รู้ตัวแล้ว ก็มาศึกษาภาษาธรรมกันเสีย ให้รู้ภาษาธรรมลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปนั้นแหละจะแก้ปัญหาได้ รู้ภาษา

ธรรมก็หมายความว่ามันรู้ธรรม แล้วมันจึงจะรู้ภาษาธรรม รู้ธรรมแล้วมันจึงจะพูดอย่างถูกต้องตามธรรมะ

คำพูดที่ออกมามันก็ป็นภาษาธรรม ถ้าพูดว่าทุกข์มันก็มีความหมายอย่างหนึ่ง ดับทุกข์ก็มีความหมายอย่างหนึ่งตามแบบของภาษาธรรม ไม่ใช่ตามแบบของภาษาคน ถ้าพูดว่ามีความสุขมันก็มีความหมายตามแบบภาษาธรรม ไม่ใช่แบบภาษาคน ทุกคำที่ใช้พูดกันอยู่นั้น มันมีความหมาย ๒ อย่าง และมันตรงกันข้ามเสมอ มันจะตรงกันข้ามเสมอ เพราะว่าคำพูดของคนรู้กับคำพูดของคนที่ไม่รู้มันก็ต้องมีความหมายที่ตรงกันข้ามเสมอ เราอุตส่าห์ศึกษาไว้ สังเกตไว้ ทำความเข้าใจไว้ ว่าประโยคนี้ที่เขาพูดนี้ เขาพูดอย่างภาษาคนหรือพูดอย่างภาษาธรรม

พระพุทธภาษิตที่ตรัสว่า นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง นี้ก็เห็นมี เห็นว่ามีอยู่ในพระบาลี และก็พระพุทธภาษิตที่แสดงให้เห็นว่า นิพพานนั้นนะไม่ได้เป็นสุขอะไร มันพ้นจากความเป็นสุขหรือพ้นจากความเป็นทุกข์ นิพพานนี้เหนือสุข เหนือทุกข์ ไม่มี ความหมายสุขอย่างที่บ้านเขารู้สึก รู้จัก และต้องการกัน ดังนั้น เมื่อจะพูดว่านิพพานเป็นสุขอย่างยิ่งก็พูดเพื่อให้คน คน

ธรรมดา สนใจเท่านั้นแหละ ถ้าพูดอย่างภาษาธรรมดาแท้ๆ แล้ว นิพพานนั้นก็เหนือความสุข ไม่มีความหมายแห่งความสุขอย่าง ที่ชาวบ้านเขารู้สึกกัน ใจ่ความสุขก็เกิดเป็น ๒ ความหมาย

ความสุขในภาษาคนก็อย่างหนึ่ง ความสุขในภาษาธรรม ก็อย่างหนึ่ง แต่โดยที่แท้แล้วภาษาธรรมนั้นก็ต้องการให้หมด ความหมายของคำว่า สุข อย่างที่ชาวบ้าน คน คนนี้เขารู้จักกัน มันเดินกันคนละทางอย่างนี้ พอมันมีความจำเป็นที่จะต้องมา พูดให้คนธรรมดาฟัง แล้วจะพูดภาษาอะไร มันก็พูดภาษาคน นั้นแหละ ค่อยๆ อธิบายทำความเข้าใจให้เห็นว่าที่พูดอย่างนั้น มันไม่ถูกหรอก ไม่ถูกกับความจริง

คนที่ไม่รู้ความจริงพูดมันก็พูดไปตามที่ไม่รู้ความจริง มันก็ หลงไหลในความสุขตามความรู้สึกของกิเลส มันกลายเป็นความ สุขของกิเลส พูดว่าความสุขในภาษาคนก็ความสุขของกิเลส พูดว่าความสุขในภาษาธรรมก็คือความไม่มีกิเลส ความสุขของ ความไม่มีกิเลส จะไปเที่ยวยินดี หลงไหล ติดใจ อาลัยอาวรณ์อยู่ ในสิ่งใดก็ได้ นี่เรียกว่า ไม่มีทางอื่น นอกจากที่จะต้องศึกษา สังเกตดูความหมายที่ลึกลงไปกว่าที่คนธรรมดารู้จักหรือรู้สึก

ภาษาคนต้องมีตัวตน ภาษาธรรมไม่มีตัวตน นี่เป็นหลักอันใหญ่ หลักที่เป็นประธาน เพราะว่าภาษาคนเขาพูดอย่างมีตัวตน ก็ต้องได้ออย่างนั้น ต้องได้ออย่างนี้ ตามกิเลสของตัวตน ถ้าเป็นภาษาธรรม มันไม่มีตัวตน มันก็ไม่ต้องการอะไร มันจึงเป็นคนละเรื่อง มีจิตใจอยู่กับคนละระดับ ถ้ายังมีตัวตน มีตัวกู มีอะไรอยู่ มันก็พูดไปตามแบบของมีตัวตน ของกิเลสที่มีตัวตน ถ้าหมดกิเลส มันก็เป็นความรู้สึกอย่างอื่น มันก็ไม่พูดว่ามีตัวตน หรือตัวตนมันต้องการอะไร

ธรรมะนี้มันไปจบลงที่เรื่องไม่มีตัวตน คือเรื่องอนัตตา ถ้ายังมีอัตตา มีตัวตนอยู่ ยังไม่จบ ไม่ว่าจะเป็นอัตตาขั้นดี ชั้นเลิศ ชั้นประเสริฐ ชั้นมันคงอะไร ก็ยังไม่จบมันยังมีตัวตนอยู่ จิตที่ยังรู้สึกว่ามีตัวตนอยู่ก็เป็นจิตที่แบกของหนัก ดังนั้น พุทธศาสนาจึงไม่ได้จบลงด้วยความมีตัวตนอย่างที่ศาสนาอื่นเขามีกัน ศาสนาที่ถือกันว่าประเสริฐที่สุด ฉลาดที่สุดก่อนพระพุทธเจ้าเกิดนั้น เขาเรียกกันว่า ลัทธินิรันดร ค้นพบว่าตัวตนที่ไม่มีกิเลส นั้นแหละจะไปเป็นตัวตนที่ตั้งอยู่อย่างนิรันดร เขาก็มุ่งหมายกันที่นั่น

พอพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาท่านไม่สอนอย่างนั้น ท่านสอน

ให้ดับความรู้สึกหรือความหมายว่าตัวตนเสีย พุทธศาสนาจึงกระโดดขึ้นไปขั้นหนึ่งจากลัทธิที่ถือว่าประเสริฐที่สุดอยู่ในขณะนั้น มันจึงไม่มี ไม่มีตัวตนชนิดที่เรียกว่าเป็นอะไร เป็นปรมาตมัน คือเป็นบรมพรหมมา เป็นบรมพรหมมา เป็นถาวร เหมือนกับในลัทธิอุปนิษัท

ในเมืองไทยเรานี้มันก็มีปัญหาเพราะว่าลัทธิฮินดู ลัทธิพราหมณ์ อุปนิษัทนั้น ก็ได้มาสอนกันอยู่ในเมืองไทยก่อนพุทธศาสนามาถึงเป็นแน่นอน เพราะว่าชาวอินเดียนี้เขามาถึงดินแดนแถวนี้กันแล้วตั้งแต่ก่อนพุทธศาสนามาถึง

ถ้าถือตามเรื่องในประวัติศาสตร์ว่าพุทธศาสนามาถึงดินแดนแถวนี้เมื่อประมาณ ๓๐๐ ปีหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ที่นี่ในยุคพุทธกาลนั้นนะมันกล่าวได้ว่าชาวอินเดียได้มาสู่สถานที่นี้ แผ่นดินนี้ แหลมทองนี้แล้ว ก็ได้มาสอนลัทธิอย่างนั้นของเขาไว้แล้ว เราจึงมีความรู้เรื่องตัวเรื่องตน เรื่องตัวตนอันสูงสุด เรียกว่าเรื่องมีตัวตนก็แล้วกัน ยึดถือกันไว้อย่างแน่นแฟ้น

พอพระพุทธศาสนามาถึงดินแดนส่วนนี้ มันก็ยากลำบากที่จะสอนเรื่องไม่มีตัวตนแก่ประชาชนที่ถือลัทธิตัวตนอย่าง

แน่นแฟ้นอยู่ก่อนแล้ว นั่นแหละคือความยากลำบากในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงมีคำกล่าวไว้ในตำนานนี้ในประวัติอันนี้ว่า พระอรหันต์ที่พระเจ้าอโศกส่งมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ คือดินแดนนี้ ประสบความยากลำบากมาก ต้องมาปราบยักษ์ ปราบรากษส ปราบผี ปราบอะไรหลายอย่าง ให้มันหมดไปเสียก่อนจึงสอนพระพุทธศาสนาได้ ก็หมายความว่า เขามาสอนกันอยู่ก่อนว่ามีตัวตน มีเทพ มีเทวดา มีผี มีอะไรอย่างแน่นแฟ้นอยู่ก่อนแล้วนั้นแหละ

ประชาชนมันถือลัทธิกันอยู่นั้นอยู่ก่อนอย่างแน่นแฟ้นแล้ว พอพุทธศาสนามาถึงจะสอนเรื่องไม่มีตัวตน มันก็ยากลำบาก มันก็ต้องมาต่อสู้กันก่อน กว่าจะสอนลัทธิไม่มีตัวตนได้ในหมู่คนที่ถือลัทธิตัวตนอยู่อย่างแน่นแฟ้น แล้วมันก็ปราบได้ไม่หมดหรอก เพราะยังมีถือตัวตนอย่างแบบอุปนิษัท แบบฮินดูอยู่ จนกระทั่งบัดนี้ คือลัทธิฮินดูของพราหมณ์ของอุปนิษัทนั้นมันไม่ได้หมดไป มันยังมี ถือเป็นตัวตนเหนียวแน่นอยู่ในสันดานของประชาชนของมหาชนในถิ่นนี้ ถ้าใครศึกษาพุทธศาสนาได้ คือเขาปราบสำเร็จ ประดิษฐานพุทธศาสนาให้ได้มันก็เปลี่ยนเป็นเรื่องไม่มีตัวตน

หลักอิตัปปัจจยตายังมีอยู่เพียงไร พุทธศาสนาก็มีอยู่เพียงนั้น

...

แต่แล้วมันก็ยากลำบาก มันยากเกินไป มันทำไม่ได้ ส่วนใหญ่มันก็เลียดมีตัวตนกันไปตามเดิม บางทีจะเหนียวแน่นยิ่งขึ้นเพราะว่าไอ้เรื่องไสยศาสตร์มันกลับมาอีก สอนเรื่องมีตัวตนชนิดนี้เพิ่มขึ้นอีก แม้ปัจจุบันนี้มันก็เป็นกรยากที่จะสอนลัทธิเรื่องไม่มีตัวตน เป็นการยากที่จะสอนลัทธิธรรมะบริสุทธิ์ล้วนๆ เพราะว่าเรื่องไสยศาสตร์มันกลับมาอย่างเข้มข้น เชื้อเรื่องตัวตน เชื้อเรื่องผีसाงเทวดาอะไรที่มันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กลายเป็นเรื่องไม่ใช่พุทธศาสนา แล้วก็ลูกกลมเข้ามาในขอบเขตของพุทธศาสนา จนกลายเป็นว่าเรื่องไสยศาสตร์นั้นเขาไปทำกันกลางโบสถ์ ในโบสถ์ของพุทธศาสนานั้นเอง อย่างนี้น่ากลัวกว่า

อันตรายของพุทธศาสนาที่น่ากลัวกว่าก็คือเรื่องอย่างนี้ อย่าไปทะเลาะกันด้วยเรื่องอย่างอื่นเลย จงดูไอ้ความน่ากลัวที่เป็นการต่อสู้กันระหว่างความถูกต้องกับความไม่ถูกต้อง

ระหว่างวิชากับอวิชา ระหว่างพุทธศาสนากับไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าหวาดเสียว น่าอันตรายอย่างยิ่ง ถ้าเอาไสยศาสตร์หรือความขลังความศักดิ์สิทธิ์มาใส่ลงไปในพุทธศาสนา พุทธศาสนาก็หมด จึงเตือนแล้วเตือนอีกว่าอย่าเอาความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์มาใส่ลงไปในพุทธศาสนา พุทธศาสนา มันจะหมด มันกลายเป็นไสยศาสตร์ไป

จงรักษาความเป็นไปตามหลักแห่งเหตุผล คือกฎอิทัปปัจจยตาให้คงมีอยู่ในพุทธศาสนา นั่นแหละป้อมค่ายมั่นคงของพุทธศาสนา ถ้าความรู้เรื่องอิทัปปัจจยตายังคงมีอยู่เพียงใด ความรู้สึกว่าตัวตนมันก็เกิดขึ้นไม่ได้ เป็นเพียงกระแสอิทัปปัจจยตา เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมีอย่างนี้ ไร้ตัวตน ตัวตนมันก็เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าหลักพุทธศาสนายังมีอยู่เพียงไร พุทธศาสนาก็มีอยู่เพียงนั้น ถ้าหลักอิทัปปัจจยตายังมีอยู่เพียงไร พุทธศาสนาก็มีอยู่เพียงนั้น

ถ้าหลักอิทัปปัจจยตาหายไป ไสยศาสตร์ก็มาแทนที่พุทธศาสนาก็หมด แล้วหมดเกลี้ยง หมดอย่างไม่มีอะไรเหลือ นี่พวกพุทธบริษัททั้งหลายจงรู้กันไว้ ว่าพุทธศาสนาจะถือนักสูงสุด

คือความไม่มีตัวตน ความไม่มีอัตตา มีแต่ทุกสิ่งทุกอย่างเป็น
ธรรมชาติ ธรรมดา ประุ่งแต่งกันไปตามกฎแห่งอิทัปปัจจยตา
นี้เรียกว่าความรู้เรื่องอิทัปปัจจยตามันกำจัดตัวตน มันทำลาย
ตัวตนไม่ให้มีขึ้นมา หรือที่มีอยู่แล้วก็ให้หายไป

อิทัปปัจจยตา กฎเกณฑ์อันนี้จึงเป็นหัวใจของพุทธศาสนา
ยังมีอยู่เพียงใด พุทธศาสนาก็ยังมีอยู่เพียงนั้น พอเอาความรู้
เรื่องนี้ออกไป เอาเรื่องขลังเรื่องศักดิ์สิทธิ์เข้ามาก็เป็นไสยศาสตร์
พุทธศาสนาก็หมดไป เราก็ไม่มีโอกาสอีกต่อไปที่จะศึกษาเรื่อง
ความไม่มีตัวตน เราก็ไม่อาจจะบรรลุถึงธรรมะที่ไม่มีตัวตน มัน
ก็ดับทุกข์อะไรไม่ได้ มันมีตัวตนที่จะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย
คือ อวิชชา ความโง่ ความเขลา เป็นตัวกู ของกู เป็นอะไรของ
กู มันอยู่กันที่ตรงนี้แหละ ต่ำสุดกันอยู่ที่ตรงนี้คือ มีตัวกู มีของ
กู มีตัวตน มีของตน ที่หมายมันเป็นตัวตนกันเสียจริงๆ ไม่ได้ว่าง
จากตัวตนเลย

นี่เพื่อเห็นแก่พระศาสนา หรือเพื่อเห็นแก่สัตว์ทั้งหลาย
ทั้งปวงในโลก ที่ควรจะมีความรู้อย่างถูกต้องอยู่เป็นหลักนี้ ก็
ช่วยกันรักษาเรื่องของอิทัปปัจจยตา คือเรื่องไม่มีตัวตนนี้ไว้

เพื่อให้ยังคงอยู่ตลอดไป ตลอดไป จึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องศึกษากันให้ดี ศึกษาอย่างยิ่ง ศึกษาให้เข้าใจ ปฏิบัติอยู่ ถือเป็นหลักได้อยู่ ก็เรียกว่า ป้องกันธรรมะหรือพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงไว้ได้ ไม่ให้มีศัตรูอันใดที่โหมมาทำลายได้ เพราะมีหัวใจของพุทธศาสนาอยู่จริง

วันนี้ ตอนนี่เราต้องการจะพูดกันเรื่องไม่มีตัวตน เป็นธรรมะชีวิตชนิดที่เป็นอุปมาเหมือนกับว่า มีชีวิตเป็นธรรมะชนิดที่ตายไม่ได้ เพราะมันไม่มีตัวตน คือความจริงที่เป็นไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา เรื่องมันก็จะจบ ถ้ามันเป็นความรู้ของอิทัปปัจจยตา รุ่งเรื่องขึ้นมามันก็เปลี่ยนแปลง ความรู้สึกรู้ว่ามีตัวตนนั้นให้เป็นความรู้แจ้งว่าไม่มีตัวตน พอไม่มีตัวตนนั้นแหละมันคือ เป็นโอปปาติกะกำเนิด เกิดผลงขึ้นมาเป็นพระอรหันต์เลย ความไม่มีตัวตนนั้นเป็นระดับพระอรหันต์นะ

ในขั้นที่ต่ำลงมาก็ยังมีตัวตนอย่างละเอียดอ่อนอย่างไร ช่อนๆ กันอยู่ในนั้น พระอรหันต์ระดับเดียวเท่านั้นที่จะหมดความมีตัวตน ไม่มีความยึดถือว่าตัวตน ต้องศึกษา ต้องประพฤติ ต้องปฏิบัติเรื่อยไปจนกว่าจะมีการอุปบัติโดยโอปปาติกะกำเนิด

เกิดเป็นภาวะของพระอรหันต์ คือ ความหมดตัวตนนี้ นี่เรื่องมันจบนะ ถ้าขึ้นมาถึงตอนนี้แล้วเรื่องมันจบ มันไม่รู้จะพูดอะไรอีกต่อไป

แล้วก็พูดกันเป็นเรื่องสุดท้ายของวันนี้ คือวันวิสาขบูชา พูดมาตั้งแต่เรื่องมีตัวตน มีตัวตนดีขึ้นมา มีตัวตนดีขึ้นมา เป็นธรรมะซีวีชนิดดีขึ้นมา จนกระทั่งว่าเป็นธรรมะซีวีชนิดสุดท้าย ไม่มีตัวตน เนื้อข้าวเหนียวดี ไม่รู้จักตาย เหมือนกับธรรมชาติของสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ ธรรมะที่ไม่รู้จักตาย

...

พุทธศาสนานะถือหลักสูงสุด คือความไม่มีตัวตน ความไม่มีอัตตา มีแต่ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรมชาติ ธรรมดา ประดังแต่งกันไปตามกฎแห่งอิทัปปัจจยตา

...

เรามีพระพุทธเจ้าที่ตายไม่ได้อยู่กับเรา ตลอดเวลา

...

หวังว่าท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจเรื่องสิ้นสุดแห่งตัวตน มีหู ตาสว่างขึ้นบ้าง หายง่วงนอนขึ้นสักเล็กน้อยก็ยังดี ถ้าเข้าใจเรื่อง ความไม่มีตัวตน ซึ่งเอามาพูดเป็นเรื่องสุดท้ายของการบรรยาย ธรรมะ นี่เป็นการบรรยายครั้งสุดท้ายของวิชาขุขุชาปีนี้ เรื่อง ไม่มีตัวตน ให้รู้จักความหมายของภาษาคน ความหมายของ ภาษาธรรม พระสิทธัตถะตายแล้ว เกิดมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขึ้นมา นี้อีกเรียกว่าภาษาธรรม ใช้สำหรับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่กับพระสิทธัตถะ พระสิทธัตถะนั้นเกิดมาได้ แล้วก็ตรัสรู้ ได้ แล้วก็นิพพานได้ แต่พระพุทธเจ้านั้นจะเกิดอย่างนั้นไม่ได้

การตรัสรู้นั้นถ้าไม่มีพุทธภาวะ ความเป็นสัมมาสัมพุทธะ ปรากฏออกมาจากการตรัสรู้ไม่ได้เกิดจากท้องแม่ พระสิทธัตถะ เกิดจากท้องมารดา แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้เกิดจากท้องมารดา เกิดจากการตรัสรู้ของจิตที่ตรัสรู้ และการปรินิพพานนั้น

เป็นการปรินิพพานของกิเลส ไม่ใช่นิพพานของพระพุทธเจ้า
พระพุทธเจ้านิพพานไม่ได้

นี่พูดย้อนหลัง สรุปล้นย้อนหลังมาอีกที่ว่า เราอย่าไป
คิดเขลาๆ ว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระพุทธเจ้าแท้จริง
ปรินิพพานไม่ได้ ที่ปรินิพพานได้มีแต่กิเลสเท่านั้น เขาจะ
แจกแจงออกไปว่า ชั้นร้นิพพาน กิเลสนิพพาน ชั้นร้นิพพาน
ธาตุนิพพาน ก็ตามใจเขา แต่ที่มันเป็นนิพพานจริง ก็คือ กิเลส

เมื่อมีการตรัสรู้เมื่อไรก็มีการนิพพานของกิเลสเมื่อนั้น
แล้วคนนั้นไม่ต้องตาย จะนิพพานกันสักเท่าไรเท่าไรคนมัน
ก็ไม่ตาย มันก็ยังอยู่ นี่ถ้าเอานิพพานเป็นความตายแล้วก็
ตายหมด ก็พระพุทธเจ้าก็ถูกฆ่าให้ตายไปเสีย โดยคนโง่มัน
เข้าใจว่าพระพุทธเจ้านั้นปรินิพพานได้ นี่เราพูดกันบ่อยๆ
พูดกันซ้ำๆ เพื่อให้มันแน่นอน เพื่อที่จะให้มันเปลี่ยนได้ ให้มี
ความรู้ที่ถูกต้องที่เปลี่ยนไม่ได้ ว่าถ้าภาษาคนก็เป็นเรื่องของ
พระสิทธิ์ตะ ถ้าภาษาธรรมก็เป็นเรื่องของพระสัมมาสัมพุทธะ
มันจะเป็นเรื่องเดียวกันไม่ได้ เพราะว่าอย่างหนึ่งเป็นเรื่องของ
คน อีกอย่างหนึ่งเป็นเรื่องของ พุทธภาวะ

อย่างหนึ่งมันตาย เหมือนอย่างที่เขาเรียกว่าตายกันได้ อีกอย่างหนึ่งมันตายไม่ได้ นี่เราจึงมีพระพุทธเจ้าอยู่กับเราตลอดเวลา จนกระทั่งวันนี้ **เรามีพระพุทธเจ้าที่ตายไม่ได้อยู่กับเราตลอดเวลา** ไม่เสียทีที่ว่าเราถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ เราปฏิบัติธรรมะกันอยู่นี้คือเรียกว่า ปฏิบัติพระพุทธเจ้า ปฏิบัติต่อพระพุทธเจ้าที่แท้จริง เมื่อทำอยู่อย่างนี้เราก็สามารถที่จะเกิดโดยวิธีเดียวกับพระพุทธเจ้า กลายเป็นพระพุทธเจ้าองค์น้อยๆ หรือเป็นพระอรหันต์ หรือเป็นพระพุทธเจ้าองค์น้อยๆ ได้เหมือนกัน

ถ้าเห็นว่าเป็นสิ่งเหลือวิสัยไม่สนใจ มันก็เลิกกัน มันไม่ต้องมีอะไรอีกแล้ว แต่ถ้ารู้สึกว่ามันอยู่ในวิสัยที่เราก็จะเป็นได้ เราก็จะได้พยายามกันต่อไป ด้วยจิตนี้ลุถึงภาวะที่เรียกกันว่า พุทธะ พุทธะ เปลี่ยนเป็น เป็นอะไรละ ก็เป็นภาวะอันใหม่ หรือถึงซึ่ง **พุทธภาวะ** เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าท่านได้ถึงแล้ว ท่านได้สอนวิธีถึงไว้ให้แก่เราซึ่งได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ที่เรียกว่า หนทาง หนทาง หนทาง นี่คือทางที่พระพุทธเจ้าท่านได้ประทานไว้ให้ สอนไว้แก่เราสำหรับจะเดินทางตาม

พระพุทธเจ้าไป นี้พูดภาษาคนอื่นแล้ว

เพื่อว่ามนุษย์นี้มันจะได้มีความรู้ในการที่จะทำจิตใจให้
ถึงภาวะสูงสุด ไม่มีความทุกข์เลย เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้า
หรือพระอรหันต์ทั้งหลายท่านได้เป็น ได้ถึงกันแล้ว เมื่อถึงอันนี้
แล้วเรื่องมันก็จบ ไม่ต้องมาทำอะไรให้มันเป็นเรื่องรบกวน
ยุ่งยาก ลำบาก แต่ถ้ามันยังไม่ถึงนั้น มันก็ต้องชวนชวายเป็นให้
ถึงนั้น มันก็มีอย่างนี้บ้างแหละที่จะทำพิธีวิสาขบูชา อาสาฬ
บูชา มาชบูชาอะไรกันไปตามเรื่อง ขอแต่เพียงว่าทำทุกทีให้
มันมีความก้าวหน้าสูงขึ้นไป อย่าให้มันย่ำเท้าชะงักอยู่โดยไม่มี
การก้าวหน้าเลย

หวังว่าท่านทั้งหลายคงจะประมวลข้อความที่ได้แสดงโดย
ธรรมเทศนา ๔ ครั้ง ในวันวิสาขบูชานี้ไว้เป็นประโยชน์เกื้อกูล
แก่ตนสืบต่อไป มีความเจริญงอกงาม ก้าวหน้าในหนทางของ
พระศาสนาของสมเด็จพระบรมศาสดาที่ไม่รู้จักตาย แล้วก็
ได้ดำเนินตามรอยพระพุทธองค์ไปได้โดยง่าย แล้วก็มีความสม
เหมาะสมที่จะเรียกว่าเป็นพุทธบริษัท ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ธรรมเทศนานี้มันก็สมควรแก่เวลาแล้ว ก็จะต้องยุติลงด้วยความสมควรแก่เวลา แต่จะขอฝากไว้แก่ท่านทั้งหลายว่า ให้ทำความเจริญงอกงาม ก้าวหน้าแก่จิตใจ ให้มีความถูกต้องทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทางทิฐฐิ ความคิด ความเห็น ให้มีการกระทำทุกอย่างเป็นศีล สมภาิ ปัญญาอยู่ทุกๆ อิริยาบถ จนบอกตนเองได้ว่าถูกแล้ว ถูกต้องแล้ว แล้วก็พอใจ แล้วก็เป็นสุข เป็นสุขชนิดที่แท้จริง ไม่เกี่ยวกับอามิสนี้ อยู่ตลอดเวลาทุกทีพาราตรีกาลเทอญ

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้.

...

ปริญญาของสวนโมกข์ ปริญญาตายก่อนตาย
ใครจะได้รับบ้าง คือตัวตนนั่นตาย
โดยที่ชีวิตนี้ไม่ต้องตาย ร่างกายไม่ต้องตาย
ให้ตัวตนมันตาย คือหมดอุปาทาน
ว่าตัวตนเสียก่อนแต่ที่ชีวิตนี้จะแตกดับ

...

ใบสมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ

ข้อมูลสมาชิก

ชื่อ นามสกุล

โทรศัพท์ อีเมล

มีความประสงค์ขอรับเป็นสมาชิกหนังสือธรรมะใกล้มือ

สมัครใหม่ ต่ออายุสมาชิก สมาชิกอุปถัมภ์ แบบระบอบองค์กร

สมาชิกอุปถัมภ์ แบบไม่ระบอบองค์กร ตามแต่มูลนิธิฯ จัดสรร

๑ ปี (๑๒ เล่ม) ๑๘๐ บาท ปี (..... เล่ม) บาท

ต้องการรับหนังสือตั้งแต่ฉบับ เดือน ปี

ที่อยู่สำหรับจัดส่ง

ผู้รับ

ที่อยู่

.....

..... โทรศัพท์

สมทบการผลิต

ฌ โสโมสรรธรรมทาน จำนวน บาท

โอนเงิน จำนวน บาท

เข้าบัญชี มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

ประเภท ออมทรัพย์ เลขที่ ๑๑๑-๒-๙๖๒๙๕-๘

ธนาคาร ไทยพาณิชย์ สาขา สำนักวิจัยอิน

พร้อมส่งหลักฐานการโอนเงินมาทาง

ไปรษณีย์ : จ่าหน้าซองถึง โสโมสรรธรรมทาน (สมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ)

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ สวณวชิรเบญจทัศ

ถ.นิคมรถไฟสาย ๒ แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรสาร : ๐-๒๙๓๖-๒๖๘๕ อีเมล : bookclub@bia.or.th

กล้องข้อความ : www.facebook.com/bookclub.bia

อื่น ๆ (ระบุ) :

ถ้าอาศัยเราเป็นกัลยาณมิตรแล้ว
สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมดาที่จะ
พ้นจากความตาย

...

ธรรมะใกล้มือ

B&A

ISBN 978-616-7574-69-1

